

ԴԱՎԻԹ ՄՇԵՅՈՒ «ԱՅԼԱ-ԳՐՈՒԹՅՈՒՆ»
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ

Նարինե Հ. Կարախանյան

Հայաստանի ազգային պոլիտեխնիկական համալսարանի Գյումրու մասնաճյուղ, ՀՀ

Ամփոփում:

Նախաբան. Մեր ուսումնասիրության առարկան ժամանակակից բանաստեղծ Դավիթ Մշեցու «Այլա-գրություն» (2020թ.) բանաստեղծական ժողովածուն է: Նպատակն է գիտականորեն արժևորել ժողովածուն՝ ի ցույց դնելով նրա արդիականությունը: Մեթոդներ և նյութեր. Հոդվածը գրելիս հիմնականում առաջնորդվել ենք վերլուծական արժեքանական և հերմենևտիկայի մեթոդներով: Ուշադրություն ենք դարձրել գրքում առկա խորհրդապատկերներին, հեղինակի ասելիքի արտահայտման ձևին: Վերլուծություն. «Այլա-գրություն» գրքում Մշեցին կողմնորոշվել (գաղտնագրել) է իր ասելիքը՝ գործածելով պատկերավորման ինքնատիպ եղանակներ ու միջոցներ, արտահայտելով իր քաղաքացիական դիրքորոշումը, սրտի խռովքն ու պոթելումը: Արտասովոր վերնագրով գիրքը ենթադրում է այլ/ուրիշ գիր/գրություն, ինչը հեղինակը ներկայացրել է գեղարվեստական պատկերավորման ինքնատիպ ձևերով ու միջոցներով: «Այլա-գրություն» բանաստեղծական ժողովածուի մեջ հեղինակը գործածել է ինքնատիպ խորհրդապատկերներ: Հետաքրքրական են գունային խաղարկումները՝ կարմիր, դեղին, սև և այլն: Մշեցու պոետիկայում ծառայատկերումը ևս ինքնատիպ խորհուրդ ունի: Հայոց բազմադարյա մշակույթը ներկայացված է հաստատուն կաղնու օրինակով, որը պայքարում է հանուն թփերի: Բանաստեղծը հավատում է ճղատված ծառի ճյուղավորվելուն և պտղավորվելուն՝ արմատը ամուր պահելու դեպքում: Ազգին հասած պատուհասները ներկայացվել է ձմռան՝ մահվան խորհրդանշի միջոցով, որի հակադրությունը կյանքն է՝ հառնումը: Արդյունքներ. Դավիթ Մշեցու «Այլա-գրություն» վերնագրով ժողովածուն ձևի ու բովանդակության կուռ միասնություն է, և հեղինակը լավագույն ձևով կարողացել է իր ասելիքը հաղորդել ընթերցողին:

Բանալի բառեր՝ այլագրություն/այլագրում, ռեֆրեն, խորհրդապատկեր, ծառապատկեր-
ման խորհրդանիշ, զունային խորհրդապատկեր, նշանագիտական իմաստ, բանարվեստ:
Ինչպես հղել՝ Կարախանյան Ն. Դավիթ Մշեցու «Այլա-գրություն» բանաստեղծական
ժողովածուն. // ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ Կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ»: Գյումրի: 2025:
Հ. 2(28): 268-276 էջեր: DOI:10.52971/18294316-2025.28.2-268

COLLECTION OF POEMS BY DAVID MSHETSI “AYLA-GRUTYUN”

Narine H. Karakhanyan

National Polytechnic University of Armenia, Gyumri, RA

Abstract

Introduction: The subject of our study is the poetry collection “Ayla-grutyun” (“Alter-writing”) (2000) by a contemporary poet, Davit Mshetsi. The aim of the paper is to value the collection scientifically by highlighting its relevance. **Methods and materials:** We have been guided by the methods of analytical value-based analysis and hermeneutics. We paid attention to the symbolic imagery and the ways in which the author conveyed his message in the book. **Analysis:** In the book “Ayla-grutyun” (“Alter-writing”) Mshetsi encodes his message, using original imaging methods and techniques, expressing his civic position, emotional intensity, and the impulse of his heart. The book with the unusual title suggests a different kind of writing, which the author has presented through original methods and forms of artistic imagery. In the mentioned poetry we have used unique symbols. The colour combinations are of interest: red, yellow, black, etc. Mshetsi has skillfully used the poetics of colour. In Mshetsi's poetics, the depiction of trees also takes on a unique symbolic meaning. The centuries-old Armenian culture is represented by the example of a thick-trunked oak tree that fights for the sake of the bushes. The poet believes in the ability of a broken tree to branch out and bear fruit again if the roots are kept strong. The calamities that befell the nation are represented through the symbol of winter//death, the opposite of which is life//resurrection. **Results:** The collection is a solid unity of form and content, and the author has managed to convey his message to the readers in the most effective way.

Key words: *Alter-writing, referent, symbolic imagery, symbol of tree painting, colour symbolism, semiotic meaning, art of speech.*

Citation: Karakhanyan N. *Collection of Poems by David Mshetsi “Ayla-grutyun”* // “Scientific Works” of SCAS NAS RA. Gyumri, 2025, Vol. 2(28), 268-276 pp.. DOI:10.52971/18294316-2025.28.2-268

Ն Ա Խ Ա Բ Ա Ն. Ժամանակակից քննադատությունը Դավիթ Մշեցու ստեղծագործությանը դեռևս վերապահ մոտեցում է ցուցաբերում: Ըստ Սուրեն Աբրահամյանի՝ «Այլա-գրություն» գիրքը «...որոնումների ճանապարհի իսկական անակնկալն է» [1, էջ 717]:

Մշեցին խոստովանում է՝ ուզում է դառնալ հայ մարդու խղճի արթուն երակը կամ «արթնացնող ժամացույցը» [9, էջ 74], որի գլխին հաճախ են բամփում:

Մինչև խաչելը մեկընդմիջտ հիշեք.

....ես վաստակել եմ

Այլագրելու

Իմ իրավունքը... [5, էջ 14]

Հիմնական մաս: Դավիթ Մշեցու «Այլա-գրություն» գիրքը հաստատում է բանաստեղծի գրական հավատամքը՝ ուսումնասիրել նախորդներին՝ Չարենց, Ռիլկե, Եսենին, Էյլուար, Ցվետանա, պոստմոդերնիզմ, Հոմերոսից Թովմաս ու Սարոյան Գագիկ, այն է՝ անցյալի ամբողջ գրական ժառանգությունն ու ժամանակակից գրականությունը, բայց ստեղծել իր *ուրույն/այլ* բանաստեղծությունը, այս դեպքում՝ «Այլ-ագրությունը»:

Գրքում նկատելի են ոճական և գաղափարական նմանություններ Պարույր Սևակի «Եղիցի լույս» ժողովածուի հետ: Դավիթ Մշեցին ևս ստեղծում է իր «Եղիցի լույս»-ը՝ լույսի պաշտամունքը, սակայն «ընդունելով լույսի գերիշխանությունը՝ //այդուհանդերձ հեշտիվ տրվում ենք մթին» [5, էջ 17]: Ու շարունակվում է երկվությունը՝ կյանքի մարմնական վայելքի, հեթանոս էգի, նաև այգու չհավաքած մրգի, այն է՝ կեղծ բարեպաշտության ու պոետների մասին.

.... ասում են 21-րդ դարում պոետներ
չկան այլևս, ու եթե ուզում են լինել,
պիտի հաշվի առնեն, որ, մեղմ ասած,
կոռեկտ չէ լինել, ինչպես ժողովուրդն է ասում՝
անթրաշ-անպլաշ, թոքախտավոր ու բոմժ.
դե, եթե իրապես այդպես է,
որին ես, մեր մեջ ասած, համաձայն չեմ մասամբ,
ուրեմն թող տեղա ձյունը... [5, էջ 19]

«Թող տեղա ձյունը» արտահայտության կրկնությունը հանգեցնում է նրան, որ կյանքն ընդունի այնպես, ինչպես կա. «...թող եղև կյանքն ինչպես որ է...» [5, էջ 19]: Ո՛չ թախիծը, ինչի արձագանքն է «թող տեղա ձյունը» ռեֆրենը, ո՛չ էլ բողոքը իմաստ չունի. թող կյանքն ընթանա իր հունով: Իսկ կյանքը ստիպում է, որ ճշմարտությունը պարզապես ակնարկվի. «.... որովհետև հաճախ սարսափելին ոչ թե ուղիղ են ասում, //այլ ակնարկում են լոկ, //ինձ ոչինչ չի մնում, //քան երգելը մաշկով» («Եվ հիմա, երբ այլևս...») [5, էջ 21]:

Ապա մեղավոր սիրո երգից բանաստեղծը անցում է կատարում մեղավոր քաղաքի պատկերմանը, որ բացվել է պոռնկուհու ցոփությամբ: Ժամանակին Չարենցը Ստամբուլը («Ստամբուլ») կոչել էր «միջազգային պոռնիկ» [6, էջ 224]: Չկան «.... արևելքի գույները բոբբ, (արևելքը՝ ողջ տեղային իմաստով)», ոչ էլ արևմուտքը, քանզի «...թռչունները ոչ թե թռչում, այլ թաքտում են լոկ» («Ցավոք, այլևս ոչ կարդացած գրքերը...») [5, էջ 28]: Այնտեղ, ուր արգելված է թոհիչքը, ամեն ինչ կորցնում է իր արժեքը: Իսկ դա վաղուց էին զգուշացրել հանճարները, սակայն «.... ոչ աչք եղավ, և ոչ ականջ» [5, էջ 29], և մերկ ու բացված, անամոթ քաղաքը հեգնում, ծաղրում է իր ցոփությամբ:

Ռիմա մայրիկին նվիրված բանաստեղծությանը («Ռազմուհու պես հպարտ՝ նա պառկած է հիմա...») հաջորդող «Եվ հիմա, երբ արդեն առաջնորդներ չկան» սկսվածքով բանաստեղծությունում ներկայացված են հեղինակի տազնապները՝ աշխարհաքաղաքական որոշումներ առանց մեզ, հիասթափություններ, փոքր պետությունների «անգորություն», ինչը, սակայն, Մշեցին ժխտում է. բազմիցս են փորձել ոչնչացնել մեզ, որ մեր նավերը հանգրվանեն «անտերության ծոցում» և կամ «անսերության խութում» [5, էջ 31]:

Բառը Մշեցու գրչի տակ նոր խորհուրդ, խորհրդանիշ ու նշանագիտական իմաստներ է ստանում: «Խորհրդանիշը.... գրողի հիշողության մեջ ընկնում է մշակույթի հիշողության խորքերից և կենդանություն է առնում նոր տեքստում, ինչպես նոր հերկի մեջ ընկած սերմնահատիկը» [11]: Ուշարժան է հիշյալ բանաստեղծության մեջ *ծառապատկերման խորհրդանիշը*.

.... մի հազարամյա, հաստաբուն կաղնի,
թեև ճղատված ու փտած մասամբ,
դեռ պայքարում է հանուն թփերի.... [5, էջ 31]

Հազարամյա հաստաբուն կաղնին հայոց հազարամյա մշակույթն է, հայոց ինքնությունը, որ վտանգված է, ինչի մասին ժամանակին նաև Չարենցն էր զգուշացրել.

Օ, այդ ի՞նչ, այդ ի՞նչ գորավոր
Բացիլ էր՝ ոգու ցեց խոցե,
Որ այդքան հեշտ սղոցեց
Նաիրյան ոգին գորավոր....

Ինքնությունն հազարամյա.... [7, էջ 63]

«Մի արդարացված ֆիդայություն կա» բանաստեղծությունը ոգեղեն ու իրական արժեքները պահելու մասին է. «...հողի կորուստը հետքերելի է, //ոգունը՝ դժվար. //գուցե թե մի օր //Էրգիրը կրկին մերը կլինի» [5, էջ 60]: Հեղինակը սպասում է իր ազգի համախմբմանը, որը դարձյալ ներկայացնում է ծառի խորհրդապատկերով.

.... ճղատված ծառը կճյուղավորվի,
թե առողջ պահենք արմատը նրա.
դեռ ինչքա՛ն, ինչքա՛ն արյուն կխմի
համախմբումի ծառը մեր նվազ,
որ պտուղներ տա... [5, էջ 61]

Պատմության արհավիրքներին դիմակայած *հայոց ծառը*//*հազարամյա հաստաբուն կաղնին* մի կերպ դիմանում է դժվարություններին: Բանաստեղծը հավատում է մեր հոգևոր ընթացքին՝ «կաթացող լույսին», «խաղացող հույսին՝ քո մույթ աչքերում», «զավակի[ս]խաղին՝ քո ընդերքներում» [5, էջ 31]: Բայց դրա համար ոչ թե սոսկ երազել է պետք, այլ սթափ նայել իրականությանը. «.... պետք չէ արևներ շոշափել մթնում //և հակառակը...» [5, էջ 31]:

Ընդհանրապես, Մշեցու բանարվեստում գույնի գեղագիտությունը նշանագիտական և խորհրդաբանական հետաքրքիր լուծումներ է ստանում: Մշեցին հմտորեն օգտագործել է *գույնի պոետիկան*: Այսպես դեղինը ընկալվում է որպես *կուրացնող լույս* [5, էջ 31] // *ոսկի*//*արև*//*արևագալ*. «ի բոցոյն վազեր խարտեաշ պատանեկիկ» [4, էջ 86] և ոչ թե որպես արնաքամվող դիակ Վահագն (Եղ. Չարենց, «Վահագն»): Սակայն այն ավելի հաճախ ընկալվում է որպես մատնության ու դավաճանության գույն, ինչը, սկսած 12-13-րդ դարերից, քրիստոնեության մշակույթում իմաստային հստակ նշանակություն է ստացել: Հուդան հիմնականում պատկերված է դեղին շորերով [14]: Օրերը դեղին են («Օրերի մեջ բազմանում է ցավը»), «դեղին ձյունը», այն է՝ մատնությունը, դավաճանու-

թյունը, ժամանակավորապես քողարկում է «... ախտերը բոլոր, //իսկ մենք, մենք լավ գիտենք ուժը ձնհալի...» [5, էջ 31]:

«Մենք բոլորս նպաստեցինք դեղին ծխին...» բանաստեղծությունը գունային խորհրդապատկերների շղթա է: Դեղին ձյունը փոխարկվում է դեղին ծխի՝ մատնության ու դավաճանության, իսկ «...կարմիր ամպերը հերթապահում են, //որ էլ չհավի *ճերմակ* ապակու *կապույտ* փեշերին //մեր զավակը պիղծ...» [5, էջ 34]: Բանաստեղծության մեջ գույների նշանագիտական խորհուրդը գեղագիտական հետաքրքիր ենթաշերտեր է բացում: *Կարմիրը//արնագույնը* երկակի նշանակություն ունի: Կարմիրը արյան գույնն է, իսկ մարդուն արյունը փոխանցվել է իր Արարչից, կարմիրը միաժամանակ նաև մեղքի խորհրդանիշն է [10]: Կարմիր ամպերը *մայրամուտի/մահվան* տագնապն են գուժում: Կարծում ենք, որ բանաստեղծը նկատի ունի այն, որ մենք պղծել ենք մեր արարչական արյունը, այլապես մեր զավակը պիղծ չէր լինի: Իսկ *ճերմակն* ու *կապույտը* սրբության ու խաղաղության խորհրդանիշեր են: Այնուհանդերձ, բանաստեղծի տրամադրությունը փոխվում է մակալնթացության ու տեղատվության նման. նա մե՛կ բոցավառվում է, մե՛կ մարմնող պատրույգի հույսն է բերում, մե՛կ էլ դառնում է անհույս. «... կարմիր ամպերը կիռգնեն մի օր անպտուղ խաղից» [5, էջ 34]:

Ինքնաճանաչման հասած բանաստեղծը գիտակցում է, որ մրցել ենք կրակի, քամու, օդի դեմ, մրցել ենք երևացող ու չերևացող ուժերի դեմ, դրանք ենթարկեցրել մեր կամքին. հիմա չենք հաշտվելու «մեր խավարմանը՝ մեր իսկ ամպերով...» [5, էջ 32]: *Սնի//խավարի* և *ճերմակի//ամպի* նշանագիտական իմաստն այն է, որ Կոսմոսը վերածվում է Քառսի, Լուսը՝ Խավարի, քանի որ.

Ցանկացած ազգի կործանման համար
իշխանությունը տուր ժողովրդին.
(արնագույն են դեմոկրատական
բոլոր նավերի առագաստները)... [5, էջ 36]

Հեղափոխությունը լափում է ամեն ինչ՝ հաղթանակ, արժեքներ: Այս դառը խոհերն են ներկայացված «Միայնակ գայլի շիրիմի մոտ» բանաստեղծությունում: Առանց մեր հաղթանակի գնահատության՝ մենք պարզապես մեր լեշն ենք քարշ տալիս, իսկ «... գիշանգոյի համար բացարձակ մեկ է //լեշը մարդո՞ւ է, թե՞ անտեր մի շան» [5, էջ 37]: Կեղծ ժողովրդավարության փոխարեն բանաստեղծը տեսնում է ժողովրդական տաղիկներ ու հեքիաթներ, ուզում է վերադառնալ *Տուն*, ինչպես Թումանյանը կասեր՝ «Թոչում է հոգիս, թոչում դեպի տուն» [3, էջ 82]: Տունը իրական արժեքների խորհրդանիշն է՝ ընտանիք, մայր, հայ գրականության գազաթներ, այն վայրը, «... ուր վառարանի ռոքի ներքո, //Թլկուրանցի ու Քուչակ էր կարդում //Մայրս, որ քնեմ»: Ու ծնում է բանաստեղծի *այլ/ուրույն* օքսիմորոնը. «...լեռներ կան, որոնց ստորոտները բարձր են ավելի, քան գազաթները...» («Հիմա, երբ ամենից շատ ցանկանում ես») [5, էջ 53]:

«Իմ մանկությունը» բանաստեղծության քնարական հերոսը հեղինակն է՝ պեպենոտ մի տղա, որ սինձ, ծաղիկ ու շուշան էր հավաքում, տիրապետում էր գենքերի լեզվին: Նրա համար մանկությունը տատի գոգնոցն էր, մոր թխած թեժաթուխ լավաշը, հոր աչքերի կարմիրը, որը տարին մի օր հիշում էր իրենց. «...զավակը թանկ էր, Արցախն՝ ավելի...»:

Մանկությունը շոկոլադն էր, որ գյուղի կանայք բաժանում էին քառասուն մասի: Մահյանական կարոտ կա բանաստեղծության մեջ և անհուն տրտմություն, որովհետև.

.... Բմ մանկությունը
գերեզմանատան ճամփան քարքարոտ
հասունացրեց ինձ... [5, էջ 39]

Բանաստեղծը կարմիրը ներկայացնում է մերթ որպես արյան ու մահվան գույն (ժողովրդավարական կոչված հեղափոխությունը արնագույն է), մե՛րթ մայրամուտի, մերթ է՛լ՝ որդան կարմիրի գույն, որ թագավորական գույն էր: Բանաստեղծի հոր աչքերը միշտ վառվում են կարմիր կրակով, որ ընկալվում է որպես ազատության խորհրդանիշ [13], քանի որ նա պայքարում էր Արցախի ազատագրման համար:

Հոգևոր արժեքներին և ոգեղենությանը ձգտող հեղինակը ցավով է նկատում, որ «կենցաղախեղդին ոգով չես փրկի» [5, էջ 75]: Բանաստեղծի համար կան իրական արժեքներ: Ահա «Տղերքը».

Կյանքում կան բաներ,
որ կարևոր են, քան նույնիսկ կյանքը.
նրանք զոհվեցին սահմանի վրա,
որ մի բուռ հողն այս
հայրենիք մնա... [5, էջ 93]

Սիրուն կամ հայրենիքին *փարվելիս/գրկելիս* բանաստեղծը հասու է լինում *լույսին/ճշմարտությանը* («Ես հասու եղա մի՞ն աշխարհի...»): «Տիգրան Մե՞ծն էր Մե՞ծ, //թե՞ Արտավազդը». տարբեր են ընկալումները *հոգու և գլխի, հոգու և մտքի* նույն *ծաղկի/արմատի/հողի/ժողովրդի* հանդեպ: Բանաստեղծը մթագնումի մեջ փորձում է փնտրել «արթնացումը»՝ չնայած յուրաքանչյուրի ընկալումները տարբեր են «թոնրի ու փռի՝ /աշխարհի հանդեպ...» [5, էջ 49]:

Արթնացումը զգացած բանաստեղծը տառապում է անորոշ ներկայի համար: Մերթ հարբած Կալիգուլան է պարում [5, էջ 36], մերթ՝ նախորդ օրվա հոգեհանգստից հետո խրախճանք է [5, էջ 50]: Ասել է թե՛ խրախճանք ժանտախտի ժամանակ: Ու շարունակվում է *տազնապը/խավարումը*.

Գիշերը քամեց հյութերը վերջին,
ինչպես նոր խփված գազանի արյուն.
տե՛ս, բարձրանում է արեգակը ջինջ՝
քնատ անտառի մագերն է սանրում.
ճերմակաթն բուն թող քնի հանգիստ...

Ժամանակները խառն են ու խրթին
և անգամ ձյունն է վախենում իջնել
պատշգամբների արնոտ քաղաքիս [5, էջ 50]:

Իրավիճակն անհասկանալի է ու հակասական. գիշերային թռչունը՝ բուն, քնում է գիշերը [5, էջ 50], իսկ խավարը ցերեկին է տիրում [5, էջ 52], մանուշակի բույրը վերածվում է ցեղակլան անապատի դեղին փոշու. դարձյալ մատնության գույնը: Արթնացում զգացած բանաստեղծը պահանջում է զգաստանալ. «....ով մեղանչել է երբևէ քնով, //թող չբողոքի, որ ժամանակը հոսել է արթուն» [5, էջ 52]: Իրականությունը անհեթեթ է, քաջ-

նազարականությունը՝ հավերժական. «...սև հագած մարդիկ ձերբակալում են» [5, էջ 55], իսկ ժողովուրդը հծծում է հարկերից: Բանաստեղծը հեզնում է. «...պիտի հաստատենք //արևածագի ու մայրամուտի //ծամերը ստույգ //և պիտի հարկենք Մշեցու գրքից //խելագարության ամեն մի սանտիմ...» («Երեկ ըմբոստ էիր իմ Զառեթի դեմ») [5, էջ 59]: Հեզնանքն ավելի է կոնկրետանում «Օրվա լրահոս» բանաստեղծության մեջ. «ՀՀ նախագահը, ձյուն չկայի պատճառով //ցեխագնդի է խաղացել երեխաների հետ, //ՀՀ առաջին տիկինը սպաս է կերել, //ՀՀ վարչապետը՝ քալլա...» [5, էջ 76]: Ցավոք, այս իրականության վերջը ողբերգությունն է. «...խաղաղ պայմաններում կրկին //զինվոր է մահացել. //նախնական վարկածը՝ //ինքնասպանություն...» [5, էջ 77]:

Գրքում տեսանելի է բանաստեղծի ըմբոստ ու այլախոհ կերպարը: Սևակն ասում էր. «Առաջներում մերպեսներին // այրում էին խարույկի մեջ...» [8, էջ 77], իսկ Մշեցին գրում է. «...հիմա, երբ այլևս ոչ ոք չի հավատում ինձ //ու ինձպեսներին, //հիմա, երբ բոլորը մեզ համարում են որդ՝ որ փորձում է մտնել առողջ պտղի մեջ, //հիմա, երբ սեռ ունենալը նույնքան հետամնաց է, //ինչքան սերը Հայրենիքի հանդեպ... //մեզ ոչինչ չի մնում, քան Պանթեոն գնալ՝ //հետո՝ Եռաբլուր»: Որովհետև բանաստեղծի երդումները «ֆիդայերեն են» [5, էջ 75]: Իսկ ապրելու իրավունքը հեշտ չի նվաճվում.

...ու թե ուզում ենք թռչել անկաշկանդ
պիտ հրաժարվենք ծանր ոտքերից,
որ վախերն են մեր.
ուրեմն՝ ի գե՛ն... [5, էջ 57]:

Խղճի ու խղճմտանքի տարբերակման մեջ պոետը համարձակվում է ասել.

....չէ՞ որ բնության զույգ արցունքներն են
Պոետն ու Տերը.
Մեղա՛քեզ, Աստված... [5, էջ 52]:

Մշեցին երգում է իր անմահությանը երգը, որ նաև իր ազգի հավերժության երգն է: «Ես չեմ մահանա» սկզվածքով բանաստեղծության յուրաքանչյուր տան առաջին տողի փոփոխությունը հավերժության հավատով է լցնում՝ ես չեմ մահանա, ես չեմ չորանա, ես չեմ կորանա:

.... ես չեմ կորանա,
զի իմ ճկումը տեսնելու համար
նախ պիտի քանդեք
ձեր տաճարների ու մզկիթների
զգալի մասը, որը չեք անի... [5, էջ 70]

Սա ասես Սարոյանի «Հայր և հայր» պատմվածքի նորօրյա արձագանքն ու կրկնությունը լինի. «Փորձեք կործանել այս ցեղը: Կործանեցեք Հայաստանը, տեսեք՝ կկարողանա՞ք: Քեցեք տներից անապատ, մի՛ մոռացեք իսկև ճամփի հացն ու ջրի վերջին ումպը, կրակի մատնեցեք նրանց տներն ու եկեղեցիները: Տեսեք դարձյալ պիտի չապրե՞ն: Տեսեք ցեղը դարձյալ պիտի չհառնի՞...» [12]: Սարոյանի նման Մշեցին ևս հավատում է իր ազգի հառնումին.

.... գուր մի ջանացեք.

հավերժությունը կանխելու համար

նախ պիտի կանխեիք հառնումն առաջին... [5, էջ 70]:

Որքան էլ ձմեռներ ու սառնամանիքներ են եղել մեր ազգի համար, այնուամենայնիվ, «.... ձմռան զենքերից դեռ ոչ մի տերև // հոգին չի տվել. // չէ՞ որ փտումը սաղմն է փթթումի» [5, էջ 66], «հորդ հորդանների» արշավանքների ժամանակ. «մենք վարարել ենք - անկման մեջ թռիչք...» [5, էջ 100]:

Ե Զ Ը Ա Հ Ա Ն Գ Ռ Ի Մ: «Այլա-գրություն» (2020թ.) բանաստեղծական ժողովածուն ինքնության համար պայքարի մասին է: Այն սթափության կոչ և ըմբոստացում է ներկայիս դառն ու անհեթեթ իրականության դեմ: Հեղինակը ծառայատկերման խորհրդանշանների, Լուսիսի ու խավարի, ստվերի գունային խաղարկումների, գույնի նշանագիտական ինքնատիպ ընկալումների միջոցով ստեղծել է իր *այլ/ուրիշ* բանաստեղծությունը:

Դավիթ Մշեցին ուրույն ձեռագիր ունեցող հեղինակ է: «Այլա-գրություն» գրքով Մշեցին ստեղծում է իր առանձնահատուկ աշխարհը՝ *այլաշխարհը*, որ գաղտնագրումների, խորհրդապատկերների մի ուրույն աշխարհ է: «Այլա-գրություն» բանաստեղծական ժողովածուի շնորհիվ Մշեցին արարում է իր/հեղինակի՝ *արտատեքստային ժամանակը* և *ընթերցողի/ընդունողի* հոգում թողնում *այլ/ուրիշ* «մշակութային արձագանք»:

Գ ր ա կ ա ն ու թ յ ու ն

1. **Աբրահամյան Ս.** *Արդի հայ պոեզիայի գեղարվեստական համակարգը*, Եր: «Արմավ» հրատ.: 2020: 739 էջ:
2. **Զաքարյան Հ., Ավետիսյան Յու.** *Բառագիտություն*, Երևան: 2007: 264 էջ:
3. **Թումանյան Հ.** *Երկերի լիակատար ժողովածու, տաս[ը] հատորով, հ. 3*, Երևան: 1989: 542 էջ:
4. **Խորենացի Մ.** *Մովսիսի Խորենացու Պատմության Հայոց*, Տփղիս: 1913: 463 էջ:
5. **Մշեցի Դ.** *Այլա-գրություն*, Երևան, Արմավ հրատ.: 2020, 128 էջ:
6. **Չարենց Ե.** *Երկերի ժողովածու, վեց հատորով, հ. 2*, Երևան, Հայկ. ՍՍՌ ԳԱ հրատ.: 1963, 400 էջ:
7. **Չարենց Ե.** *Նորահայտ էջեր [Պոեմներ, բանաստեղծություններ, հորվածներ և այլն]*, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 1996, 634 էջ:
8. **Սևակ Պ.** *Եղիցի լույս: Բանաստեղծություններ*, Երևան, Նաիրի, 1992, 400 էջ:
9. **Սևակ Պ.** (Պարույր Սևակ 100), Երևան, Մագաղաթ պյուս, 2024, 328 էջ:
10. **Григорьева Э.** *Анализ развития цветовой символики в христианской культуре*, стр. 1477-1478. //Известия Самарского научного центра Российской академии наук, т. 13, №2(6), 2011.
11. **Լուսման Յու.**, *Խորհրդանիշը մշակույթի համակարգում*// https://granish.org/khorhrdanish-evmshakyut/#_edn1/%D4%BC%D5%B8%D5%BF%D5%B4%D5%A1%D5%B6 (29.09.2025)
12. **Սարգսյան Վ.** *Հայր և հայր* // <https://www.grakantert.am/archives/15087> (29. 09.2025)
13. **Коперенкова О.** *Символика цвета в культуре*. <https://cyberleninka.ru/article/n/simvolika-tsveta-v-kulture> (29.09.2025)
14. *Поцелуй Иуды: картина предательства.* // <https://dzen.ru/a/WsRebak29HBzHy9T> (29.09.2025)

References

1. **Abrahamyan, S.** The Artistic System of Modern Armenian Poetri [*Ardi hay poyeziayi gegharvestakan hamakargy*], Yerevan, “Armav” Publ. House, 2020, 739 p. /in Armenian/
2. **Zakaryan H., Avetisyan, Yu.** Grammar [*Barragitutyun*], Yerevan, 2007, 264 p. /in Armenian/

3. **Tumanyan, H.**, Complete Collection of Poems, ten volumes [*Yerkeri liakatar zhoghovatsu, tasy/hatorov, h. 3*] Yerevan, 1989, 542 p. /in Armenian/
4. **Khorenatsi, M.** The History of the Armenians [*Movsisi Khorenacvo Patmutyun Hayots*], Tprghis, 1913, 463 p. /in Armenian/
5. **Mushetsi, D.** Alter-writing[*Ayla-grutyun*], Yerevan, “Armav“Publ. House, 2020, 128 p. /in Armenian/
6. **Charents, Ye.** Collection of Poems six wolumes[*Yerkeri zhoghovatsu, vets hatorov, h. 2*], Yerevan, ASSRR GA Publ House, 1963, 400 p. /in Armenian/
7. **Charents, Ye.** New Pages: Poems, poems, articles etc[*Norahayt ejer:poyemner, banasteghtsutyunner, hodvatsner yev ayln*], Yerevan, YU Publ. Hous, 1996, 764 p. /in Armenian/
8. **Sevak, P.** Let There Be Light [*Yeghitsi luys: Banasteghtsutyunner*], Yerevan, “Nairi“ Publ. House, 1992, 400 p. /in Armenian/
9. **Sevak, P.** (Paruyr Sevak 100), Yerevan, “Magaghat plyus“, 2024, 328 p. /in Armenian/
10. **Grigoreva, E.** Analysis of the Dewelopment of Color Symbolisme in Cristian Culture[*Analiz razvitvetovoj simboliki vhristsanskoj kulture.*// Izvestia Samarskogo nauznogo centra (naucnogo centra) Rossijskoj akademii nauk, t. 13], №2(6), 2011 /in Russian/
11. **Lotman, Yu.** Symbol in the System of culture[*Khorhrdanishy mshakuyti hamakargum*] [//granish.org/khorhrdanishakuyti/#_edn1/%D4%BC%D5%B8%D5%BF%D5%B4%D5%A1%D5%B6](https://granish.org/khorhrdanishakuyti/#_edn1/%D4%BC%D5%B8%D5%BF%D5%B4%D5%A1%D5%B6) /in Armenian/ (29.09.2025).
12. **Saroyan, V.** The Armenian and the Armenian [*Hayy yev hayy*] <https://www.grakanter.am/archives/15087/29.09.2025/> /in Armenian/
13. **Koserenkova, O.** [*Similika cveta v kulture*]. <https://cyberleninka.ru/article/n/simvolika-tsveta-v-kulture/29.09.2025//in-Russian/>
14. Judass Kiss: The picture of Bectrayal [*Poceluj Iudy: kartina predatelstva*] <https://dzen.ru/a/WsRebak29HBzHy9T/29.09.2025//in-Russian/>

Ընդունվել է / Received on: **17. 09. 2025**

Գրախոսվել է / Reviewed on: **09. 11. 2025**

Հանձնվել է տպ. / Accepted for Pub: **10. 12. 2025**

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Նարինե Հարությունի ԿԱՐԱԽԱՆՅԱՆ՝ բան. գիտ. թեկնածու,
Ազգային պոլիտեխնիկական համալսարանի, Գյումրու մասնաճյուղ,
հայոց լեզվի և գրականության դասախոս, Գյումրի, ՀՀ,
Էլ. huughe@narinekarhanyan@gmail.com / ORCID.org /0009-0008-3768-0325

Narine Harutyun Karakhanyan: PhD in Philology
National Polytechnic University of Armenia, Gyumri Branch
Lecturer of Foreign Armenian Language and Literature, Gyumri, RA
e-mail:narinekarhanyan@gmail.com / ORCID.org /0009-0008-3768-0325